
Politička teorija

Izvorni znanstveni članak
341.231.14
Primljeno: 6. svibnja 2004.

Globalna pravednost, ljudska prava i uloga globalnoga prava

GEORG LOHMANN*

Sažetak

Autor raspravlja o logici i tipovima ljudskih prava u uvjetima globalizacije. Osvrće se na prijedloge za njihovu globalnu institucionalizaciju polazeći od teze da je jače pravno normiranje globalnih pravnih režima na osnovi ljudskih prava u racionalnom interesu aktera globalnoga prava. Postoji pet glavnih prijedloga: demokratizacija svih država, svjetska institucionalizacija izravnog svjetskoga građanskoga prava, svjetska savezna republika, međunarodnopravna rješenja i globalno pravo.

Globalnu institucionalizaciju ljudskih prava prate različite poteškoće pa ona zahtijeva različite pristupe koje treba shvatiti kao uzajamno korigirajuće. Globalno usmjerene slabe javnosti su svojevrсни forum, na kojemu se mora argumentirati o različitim relevantnostima pojedinih rješenja. One djeluju na globalne djelujuće jake javnosti. Autor zaključuje da zahtjev za globalnom pravednošću ostaje normativno mjerilo na koje se mora orijentirati to obrazovanje mnijenja i volje radi juridizacije ljudskih prava.

Ključne riječi: globalna pravednost, globalno pravo, institucionalizacija prava, jake javnosti, ljudska prava, slabe javnosti

Pojam “globalne pravednosti” odnosi se na pitanje pravednih odnosa među svim ljudima na Zemlji. U toj perspektivi ostavljamo po strani različita socijalna i politička članstva u kojima se pojedini ljudi nalaze ili u njih ulaze. Pod pojmom “međunarodne pravednosti” mislimo na prosuđivanje odnosa među pojedinim državama i međunarodnim organizacijama. Referentne su veličine, stoga, ponajprije socijalna i politička jedinstva kao države, međunarodne organizacije i kolektivi, pa se tek posredovano preko njih promišlja o učincima međunarodnih odnosa na pojedine građane. U prvomu pojmu riječ je o nepristranoj moralnoj prosudbi međuljudskih odnosa kao pravednih ili nepravednih; drugi pojam postavlja pitanja političke pravednosti, kojom se prosuđuju odnosi država i

* Georg Lohmann, redoviti profesor praktične filozofije na Institutu za filozofiju Sveučilišta Otto von Guericke u Magdeburgu.

međunarodnih organizacija. Prosudba međunarodnih odnosa razvija, ponajprije, posebna mjerila, npr. pravila međunarodnoga prava i međunarodne standarde, ali se mora, premda ne i neposredno, situirati i opravdati u obzoru globalne pravednosti. Stoga je, gledano moralno, prvi pojam obuhvatniji i temeljan.

Ono što pojam “globalne pravednosti”, koji se odnosi na osobe, odlikuje etičkim dignitetom, čini se da uzrokuje, ujedno, njegove poteškoće i probleme. On otkupljuje svoju strogost i eleganciju prejakim pojednostavljenjem i jednodimenzionalnošću svoga ustrojstva, koje onda postaje nedostatkom kad se ne postavlja samo pitanje utemeljenja i koncepta “globalne pravednosti” i načelne kritike nepravednih odnosa, nego i dalekosežnije, o uspostavljanju, oblikovanju i osiguranju pravednih odnosa u globalnome razmjeru ili o mogućnostima praktičnoga i političkoga dokidanja ili ograđivanja nepravednih odnosa. Ne čini se da je na takva pitanja već odgovoreno ako se navedu mjerila globalne pravednosti. To, s jedne strane, ne začuđuje jer se pitanja primjene i uspostavljanja ne smiju pobrkati s pitanjima utemeljenja i konceptijskoga određenja. Ne valja ih u raspravi ni sučeljavati, nego ih treba dovesti u produktivan odnos.

Priliku da se ide u tome pravcu vidim u ulozi ljudskih prava i pri konkretiziranju pitanja globalne pravednosti i u pitanjima političkoga oblikovanja i osiguranja te u kritici i dokidanju nepravednih odnosa u globalnome i međunarodnome razmjeru. S pojmom pravednosti ljudska prava dijele nepristrano utemeljeni *univerzalni* i *egalitarni* postulat, a moralno gledano, moraju se na jednak način kategorički priznati svim ljudima, kao što oni imaju pravo da se s njima pravedno postupi. Ali ona predstavljaju samo segment moralno utemeljivih prava i k tome su prije statička, ako se, kao što je uobičajeno u odnosnim deklaracijama o ljudskim pravima, konkretiziraju i nabrajaju u katalogu. Ona se, stoga, mogu shvatiti kao koncept “minimalne pravednosti” (Tugendhat, 1993.: 390). Budući da izmiču maksimalnome moralu teorije pravednosti, ona dopuštaju, pretpostavljam, bolje rješavanje problema konkretizacije i primjene globalne pravednosti, a da pritom ne gube (internu) vezu s moralnim pitanjima globalne pravednosti. Tu ulogu omogućuje unutarnja složenost ljudskih prava.

Ljudska su prava složena prava; s jedne strane imaju moralnu dimenziju i utoliko su prijedržavna, “moralno utemeljena prava”, a s druge, svoje puno značenje tek kao politički fiksirana, juridička prava; zato njihova analiza mora uzeti u obzir moralna, pravna i politička promišljanja (Lohmann, 1998.). U moralnome pogledu svi ljudi posjeduju ljudska prava, a da pri tome ne moraju iskazati posebna postignuća ili posebna svojstva. Subjektivna ljudska prava štite život i slobode pojedinca, ponajprije od državne samovolje i primjene nasilja sa strane trećih osoba, potom ona jamče jednako pravno i političko sudioništvo i, na kraju, daju pravo na jednaku socijalnu participaciju (Lohmann, 2000.). Zato moramo razlikovati, pokraj formalnih dimenzija moralnoga, pravnoga i političkoga, također sadržajne razrede subjektivnih slobodarskih prava, politička i pravna sudionička prava i socijalna participacijska prava.

Utemeljena samo kao zahtjev za pravednošću, ljudska su prava “slaba” prava zato što se ne mogu utužiti i što se na odgovarajuće obveze može podsjećati samo moralnim “apelima” u okviru “slabe” javnosti. O “slabim” javnostima govorim nadovezujući se na autore Fraser (1992.: 109-142) i Hauke Brunkhorst (2002.: 184 i d.), u njima je deliberativna praksa građana ograničena na stvaranje javnoga mnijenja. Ljudska prava, samo na taj način moralno utemeljena i javno osigurana, mogu imati presudnu vrijed-

nost za sudionike u određenim situacijama, sjetimo se samo obrane ljudskih prava u diktaturama ili *weak states*. Ipak je jasno da samo javni apeli i moralne argumentacije nisu dostatni da se trajno osigura njihova zaštita i njihova pouzdana valjanost. Tu pomaže njihova juridizacija.

Pravna je institucionalizacija ljudskih prava glede poboljšanja globalne pravednosti, doduše, moralno utemeljiva, ali ona sama orijentira se na promišljanja o mudrosti. Pravni pojam ljudskih prava zahtijeva njihovu transformaciju u juridička, subjektivna prava u okviru valjanoga pravnog poretka. A ova pak, kao od ljudi političkim odlukama postavljeni pozitivni pravni poredak, zahtijevaju funkcionalnu, demokratsku *jaku javnost*, u kojoj građani u okviru demokratskih ustava komprimiraju obrazovanje mnijenja *i volje* u odluke što uspostavljaju pravo. Paradigma su jakih javnosti suvereni parlamenti. Također je, međutim, jasno da su u tome smislu jake javnosti visoko složene strukture i da su u globalnome pogledu dosad tek nedostatno razvijene te da je upitno mogu li ih pojedine demokracije uopće razviti preko okvira nacionalne države.

Pri analizi pravnih institucionalizacija ljudskih prava valja početi od toga da se sva tri sadržajna razreda (slobodarska prava, politička sudionička prava i socijalna participacijska prava) mogu, *moralno gledano*, utemeljiti (gotovo) podjednako u zahtjevima pravednosti. Ali kad je riječ o *realističkim* uvjetima njihove pravne institucionalizacije, postoje znatne razlike. Glede subjektivnih slobodarskih prava može se uvelike govoriti o globalnoj pravnoj institucionalizaciji. Politička participacijska prava osigurana su, naprotiv, načelno samo u demokracijama. Socijalna participacijska prava globalno gotovo uopće nisu institucionalizirana, a i u pojedinačnim državama u okviru socijalnih država samo selektivno. Po sadržaju različite skupine ljudskih prava imaju tako vrlo različite stupnjeve svoje pravne institucionalizacije.

Sudionici imaju racionalan vlastiti interes da teže za pravnom institucionalizacijom slabih moralnih prava, tj. da žele pravni poredak s utuživim temeljnim pravima (Lohmann, 1998.: 89 i d.). U procesu uspostave prava politička sudionička prava imaju konstitutivno značenje; pri provjeravanju legitimnosti uspostavljenoga i ozbiljenoga pravnog poretka moralni razlozi imaju negativan indikativan učinak: negativni se pravni poređci smatraju nelegitimnima, pri čemu valja paziti na težinu nepravdnosti. Tu se najtežu moralni razlozi s razlozima koji se odnose na legalne postupke uspostave i primjene prava, te s razlozima koji u nekoj političkoj kulturi izražavaju različito jaka vrednovanja različitih sadržajnosti. Samo će se u slučaju krajnjih nepravdnosti moći reći da su tu za procjenu presudna samo moralna promišljanja. Stoga ovo shvaćanje, za razliku od koncepcija koje ovdje od samoga početka barataju *samo* moralnim argumentima, u pristupu diferencira moralna, pravna i politička promišljanja. Kako bi se poboljšalo provođenje i zaštita ljudskih prava u okviru globalnoga pravnog poretka, valja, stoga, također diferencirano promatrati institucionalizacijske prijedloge. Ovdje bih želio navesti pet različitih puteva kojima globalna institucionalizacija može ići.

1. *Institucionalizacija izravnoga svjetskoga građanskoga prava svih ljudi*. S čisto moralnoga stajališta globalne pravednosti čini se idealnim zahtjev za svjetskim pravom i, shodno tomu, za svjetskom državom i transformiranjem građanskoga prava u svjetsko građansko pravo. Ta je pozicija, doduše, moralno gledano dosljedna i stringentna, prema njoj nema moralno relevantne razlike između državljana i svjetskih građana (usp. Goodin, 1988.), pa tako, moralno gledano, pravna institucionalizacija ljudskih prava u

pojedinoj državi postaje ne samo suvišnom, nego upravo nemoralnom jer je pristrana. Protiv te koncepcije izravne moralne svjetske države postoji, od Kantova vremena, niz realističkih argumenata (usp. Höffe, 1999.: 316 i d.), nego i u moralnome pogledu sumnjam da se iz perspektive nepristranosti statusu državljanina naspram statusu svjetskoga građanina mora priznati *relativno* pravo (v. npr. Somek, 1998.). Idealizirajuće tvrdnje zatrle bi, osim toga, politički važnu razliku između slabih i jakih javnosti te bi, na kraju, reducirale politiku i pravo na moral. Ta paušalizirajuća moralna maksimalna pozicija stoga nije uvjerljiva zbog realističkih, moralnih, pravnoteorijskih i političkih razloga. Ali ona, kao idealistički i utopijski obzor moralnih promišljanja, slika onaj obzor s kojega se onda vide uvjerljiviji putovi.

2. *Demokratizacija svih država.* Stoga je i razumljivo i rafinirano rješenje da se globalna ljudska prava izbjegavanjem svjetske države ozbiljuju kao obuhvatna institucionalizacija na razini pojedine države: svaka država na Zemlji etablira odgovarajući temeljnopravni poredak, koji univerzalna ljudska prava pretvara u unutardržavno valjano pravo. Koliko god se ovo rješenje s izbjegavanjem na prvi pogled čini spretnim, ono, dakako, ima i svoje slabe točke: najprije, s ozbiljenjem na razini pojedine države svagda su povezana, nužno, i partikulariziranja koja univerzalnome sadržaju ljudskih prava mogu protusloviti ili se s njim sukobiti. Posebna suverenost jakih demokratskih javnosti može se osjećati obvezatnom univerzalnim zahtjevima ljudskih prava samo na način samovezivanja, koje nužno mora biti ograničeno i selektivno, što primjerno pokazuju pravo na useljavanje te socijalna ljudska prava (Lohmann, 2000.: 351-371). Potom, otvoreno je pitanje koliko se mogući sukobi između pojedinih država, koliko god da su one utemeljene na ljudskim pravima, mogu riješiti u globalnome razmjeru (to naglašuje Höffe 1999.: 285 i d.).

3. *Svjetska savezna republika.* Kao treće rješenje preporučuje se, stoga, težiti za jednim od mnogih u međuvremenu predloženih modela svjetske savezne republike. Tu postoji cijela paleta različitih modela; pozivam se primjerno na prijedlog Otfrieda Höffea (Höffe, 1999.). Prema njemu postulate praktičnoga uma ispunjava savezna i supsidijarna svjetska republika, čiji unutarnji ustroj u globalnome razmjeru, otprilike, ocrtava Savezna Republika Njemačka sa svojim saveznim zemljama, sa svjetskom vladom, svjetskim kongresom i svjetskim vijećem te sa svjetskim pravnim poretkom u kojemu su kao globalna temeljna prava institucionalizirana prava svakoga pojedinca. Höffe pritom razlikuje monizam globalne pravednosti: na globalnoj se razini osiguravaju i štite jednaka subjektivna slobodarska prava za sve, u saveznim se ustrojima razlikuju politička prava, a socijalna se participacijska prava, bitno, smještaju na razine pojedine države. Dakako da se taj prijedlog može u pojedinostima kritizirati, ali je upravo kao i drugi modeli svjetske savezne države, pogotovu ako uključuju (Habermas, 1998.: 91-169, 170-192; Habermas, 2001.: 104-129; kritički o tome, Grimm, 1995.) kontinentalni međustupanj između pojedinih država i svjetske republike, privlačan iz perspektive prava i teorije demokracije.

4. *Međunarodnopravna rješenja.* Realističniji (i dijelom, također, izravno) pristup zastupaju oni koncepti koji koncipiraju globalnu juridizaciju ljudskih prava u okviru međunarodnoga prava (Wolf, 1993.). Ali budući da u dosadašnjemu međunarodnomu pravu pravni subjekti nisu pojedini ljudi, nego suverene države, a međunarodnopravni sporazumi ne nadilaze koristoljubive ugovorne odnose suverenih partnera, čini se da

ono što taj pristup dobiva na realizmu gubi na normativnosti: pravna zaštita ljudskih prava bila bi ovisna o interesima moći država, i, to pokazuje iskustvo, najmanje pravno osigurana upravo tamo gdje je nužna pojedincima. Sada se pokušava pretvaranjem međunarodnoga prava suverenih država u individualnim ljudskim pravima prilagođeno međunarodno pravo tu razvijati i postići poboljšanja (npr. Rawls, 2001.). Isto se tako prijedlozi za poboljšanje UN-a u tome smislu kreću u pravcu trećega prijedloga i preporučuju, k tome, složeno postupanje, koje pod nazivom “kozmpolitička demokracija” želi povezati međunarodno pravo i demokraciju (Held, 1995.; Archibugi/ Held, 1995.; Archibugi/Held/Köhler, 1998.; Bienen/Rittberger/Wagner, 1998.: 287-308; Falk, 1998.: 309-331; Beck, 1998.: 7-66).

5. “Globalno pravo”. Već neko vrijeme možemo, kao posljedicu mnogolikih globalizacijskih procesa, opažati nastajanje nedržavnih globalnih pravnih režima. O tome prijedlogu ovdje nešto više.

Iz privatnih se inicijativa razvija *globalno pravo* koje funkcionira kao *soft law* (Teubner, 1997.; Weiler, 2000.) bez klasičnih pravnih institucija i političkih zakonodavaca, a često ga oblikuju moćne međunarodne odvjetničke tvrtke. U konfliktnim slučajevima ne odlučuju globalne sudske instancije prema pozitiviranim, hijerarhijski sistematiziranim pravnim normama s posljedicom državno usidrenih sankcija, nego među dotičnim akterima dogovorene arbitražne instancije donose presude s ugovorno predviđenim sankcijama. Stoga je globalno pravo više epizodično, manje stabilno i normativno ujednačeno nego klasično unutardržavno pravo, ali zato ima prednosti veće gipkosti, brzinu reagiranja, a glede troškova veću efikasnost te se, time, preporučuje racionalnome zastupanju interesa aktera (“ekonomiziranje prava”).

Pritom nije sigurno da takvi globalni pravni sporazumi ne idu na štetu trećih osoba (npr. pomirivanje s kasnijim dugoročnim oštećivanjima okoliša) niti da ne krše bitne, općenito priznate moralne standarde, npr. kad toleriraju dječji rad. Tako je globalno pravo s triju strana izloženo pritisku promjena: a) pravni sustavi pojedine države i b) međunarodni (međunarodnopravni) pravni sporazumi pokušavaju sredstvima jakih javnosti ovladati divljanjem globalnih pravnih sporazuma te c) većinom punktualno mobilizirana (slaba) svjetska javnost zahtijeva uklanjanje osobito teških nepravednosti. Ali pri tim pokušajima repolitizacije očituje se niz strukturalnih poteškoća.

Ad a) Pravo pojedine države štiti samo pravo njezinih državljana, nemoćno je, dakle, u odnosu na pravne povrede nedržavljana. Osim toga, ne moraju dotične globalne i pravne norme pojedine države biti kompatibilne. Čak ni onda ako je, osim globalnih pravnih sporazuma, još predviđeno, kao što je dosad u klasičnome međunarodnom trgovačkom prometu bilo uobičajeno, u spornim slučajevima određeno pravo pojedine države kao relacijsko pravo, ipak je izbor toga pravnog sustava određen, većinom, interesima ugovornih partnera te se, time, ne mora svagda birati i u nepristranome interesu tada pogođenih.

Ad b) Klasično međunarodno pravo polazi od suverenih država kao pravnih subjekta i afirmira kolektivno integrirane državne interese. Ta se posebnost očituje i na međunarodne repolitizacijske pokušaje globalnih pravnih sporazuma te se i tu, stoga, mogu iznijeti i klasične rezerve prema ovisnosti o moći i kontingenciji međunarodnih sporazuma. Vidi npr. raspravu o američkome stajalištu u Međunarodnoj organizaciji rada.

Ad c) I repolitiziranje globalnoga prava akcijama civilne (slabe) svjetske javnosti ima strukturalnih osobitosti koje se i te kako mogu ambivalentno vrednovati: ponajprije, pozornost civilne svjetske javnosti ne vodi izravno ka repolitizaciji, nego ka remoralizaciji globalnoga prava. Samolegitimiranje svjetske javnosti odvija se preko simboličkih moralizacija i primjernih akcija zamjenika. Nose ih, većinom, nedržavne organizacije, čiji su legitimitet i, isto tako, vlastiti interesi katkad, također, upitni. Takve, nužno medijski posredovane akcije, sklone su, k tome, prenaplašivanju pojedinačnih ekstremnih slučajeva, dok vizualni mediji posvećuju manje pozornosti manje spektakularnijim slučajevima, iako ovi, s moralnoga aspekta, mogu biti ozbiljniji.

U sva tri pogleda takvi repolitizacijski i remoralizacijski pokušaji prouzročuju, s motrišta globalnoga prava, zavlacenja i troškove. Za ekonomsko vrednovanje globalnih pravnih sporazuma stoga je jedino racionalno takve troškove izbjegavati preventivnim normirajućim mjerama. Da bi se različiti polazni položaji: pravni poredci pojedinih država, međunarodni međunarodnopravni sporazumi, globalne moralizacije, globalni pravni režimi mogli i normativno međusobno uskladiti, pojavljuju se ljudska prava kao podobno sredstvo.

Stoga je moja teza da je jače pravno normiranje globalnih pravnih režima orijentiranjem na ljudska prava, koje nadilazi aktualne povode, s motrišta aktera globalnoga prava u njihovu racionalnom vlastitom interesu. Naznake su za to npr. dobrovoljne obveze međunarodnih poduzeća da se pridržavaju određenih standarda ljudskih prava. U tome pravcu ide i inicijativa *The Global Compact* glavnoga tajnika UN-a Kofija Annana. S gledišta ljudskih prava takve institucionalizacije globalnim pravnim sporazumima ne valja, uza sve ograde, vrednovati destruktivno, nego prije konstruktivno.

Globalna institucionalizacija ljudskih prava zahtijeva, stoga, višeperspektivni pristup, različite institucionalizacijske pristupe te, također, izjednačavanje i poravnanje među njima. Pritom nijedan od tih puteva rješenja ne čini drugi nemogućim ili suvišnim. Iako su normativno nejednake težine i, moralno gledano, međusobno se sukobljavaju, trebalo bi ih shvatiti kao uzajmno korigirajuće i dopunjujuće. Osobito se njihova mogućnost ozbiljenja čini povezana s nejednakim brzinama i vjerojatnostima tako da je moguće da se normativno manje obveznom putu iz pragmatičnih razloga daje prednost pred, sustavno gledano, najljepšem.

Globalnu demokratizaciju radi institucionalizacije takve pravne zaštite ljudskih prava nećemo, zato, moći shvatiti kao jednokomponentno rješenje, nego kao (teško osporiv) složen splet različitih razvojnih putova, u kojemu se moral, pravo i politika moraju zadovoljiti nesavršenim, ali u cjelini primjerenim rješenjima. Forum, na kojemu se mora argumentirati i sporiti o različitim relevantnostima pojedinih komponenti, jesu globalno usmjerene slabe javnosti, koje onda, sa svoje strane, djeluju na globalno djelujuće jake javnosti. A normativno mjerilo, na koje se mora orijentirati ta tvorba mnijenja i volje radi juridizacije ljudskih prava, ostaje zahtjev za globalnom pravednošću.

S njemačkoga preveo:

Tomislav Martinović

Literatura

- Archibugi, Daniele/ Held, David (ur.), 1995.: *Cosmopolitan Democracy. An Agenda for a New World Order*, Cambridge University Press, Cambridge
- Archibugi, Daniele/ Held, David/ Köhler, Martin (ur.), 1998.: *Reimagining Political Community*, Stanford University Press, Stanford
- Beck, Ulrich, 1998.: Wie wird Demokratie im Zeitalter der Globalisierung möglich? – Eine Einleitung, u: Beck, Ulrich (ur.), *Politik der Globalisierung*, Frankfurt/M.: 7-66
- Bienen, Derk/ Rittberger, Volker/ Wagner, Wolfgang, 1998.: Democracy in the United Nations System: Cosmopolitan an Communitarian Principles, u: Archibugi, Daniele/ Held, David/ Köhler, Martin (ur.), 1998.: *Reimagining Political Community*, Stanford University Press, Stanford: 287-308
- Brunkhorst, Hauke, 2002.: *Solidarität. Von der Bürgerfreundschaft zur globalen Rechtsgenossenschaft*, Frankfurt/M.
- Chwaszcza, Christine, 1996.: Politische Ethik II: Ethik der Internationalen Beziehungen, u: Nida-Rümelin, Julian (ur.), *Angewandte Ethik*, Stuttgart
- Falk, Richard, 1998.: The United Nations and Cosmopolitan Democracy: Bad Dream, Utopian Fantasy, Political Project, u: Archibugi, Daniele/ Held, David/ Köhler, Martin (ur.), *Reimagining Political Community*, Stanford University Press, Stanford: 309-331
- Forst, Rainer, 2001.: Towards a Critical Theory of Transnational Justice, *Metaphilosophy*, (32) 1-2: 160-179
- Forst, Rainer, 2002.: Konstruktionen transnationaler Gerechtigkeit, u: Gosepath, Stefan/ Merle, Jean-Christophe (ur.), *Weltrepublik. Globalisierung und Demokratie*, München
- Fraser, Nancy, 1992.: Rethinking the Public Sphere. A Contribution to the Critique of Actually Existing Democracy, u: Calhoun, Craig (ur.), *Habermas and the Public Sphere*, Cambridge MIT Press, Cambridge: 109-142
- Global Compact, The, dostupno na: <http://www.unglobalcompact.org/gc/unweb.nsf/content/whatitis>.
- Goodin, Robert E., 1988.: What Is So Special about Our Fellow Countrymen?, *Ethics* 98: 663-686
- Gosepath, Stefan, 2001.: The Global Scope of Justice, *Metaphilosophy*, (32) 1-2: 135-159
- Gosepath, Stefan/ Merle, Jean-Christophe (ur.), 2002.: *Weltrepublik. Globalisierung und Demokratie*, München
- Grimm, Dieter, 1995.: *Braucht Europa eine Verfassung?*, München
- Habermas, Jürgen 1992, *Faktizität und Geltung*, Frankfurt/M.
- Habermas, Jürgen, 1998.: Zur Legitimation durch Menschenrechte, u: isti, *Die postnationale Konstellation*, Frankfurt/M.
- Habermas, Jürgen, 1998.: Die postnationale Konstellation und die Zukunft der Demokratie, u: isti, *Die postnationale Konstellation*, Frankfurt/M.
- Habermas, Jürgen, 2001.: Braucht Europa eine Verfassung?, u: isti, *Zeit der Übergänge*, Frankfurt/M.

- Habermas, Jürgen, 2003.: *Das Völkerrecht im Übergang zur postnationalen Konstellation*, Frankfurt/M.
- Held, David, 1995.: *Democracy and the Global Order*, Cambridge University Press, Cambridge
- Hasenclever, Andreas/ Rittberger, Volker, 2000.: Universale Risiken entschärfen. Erfordert die Globalisierung einen Weltstaat?, *Internationale Politik*, (55) 12: 1-8
- Höffe, Otfried 1999, *Demokratie im Zeitalter der Globalisierung*, München
- Koller, Peter, 2002.: Soziale Rechte und globale Gerechtigkeit, u: Gosepath, Stefan/ Merle, Jean-Christophe (ur.), *Weltrepublik. Globalisierung und Demokratie*, München
- Lohmann, Georg, 1998.: Menschenrechte zwischen Moral und Recht, u: Gosepath, Stefan/ Lohmann, Georg (ur.), *Philosophie der Menschenrechte*, Frankfurt/M.
- Lohmann, Georg, 2000.a: Soziale Menschenrechte und die Grenzen des Sozialstaats, u: Kersting, Wolfgang (ur.), *Politische Philosophie des Sozialstaats*, Velbrück Wissenschaft Weilerwist
- Lohmann, Georg, 2000.: Die unterschiedlichen Menschenrechte, u: Fritzsche, Klaus Peter/ Lohmann, Georg (ur.), *Menschenrechte zwischen Anspruch und Wirklichkeit*, Würzburg
- Lohmann, Georg, 2001.: Unparteilichkeit in der Moral, u: Klaus, Günther/ Wingert, Lutz (ur.), *Die Öffentlichkeit der Vernunft und die Vernunft der Öffentlichkeit*, Festschrift für Jürgen Habermas, Frankfurt/M.
- Lohmann, Georg, 2002.: Menschenrechte und globales Recht, u: Gosepath, Stefan/ Merle, Jean-Christophe (ur.), *Weltrepublik. Globalisierung und Demokratie*, München: 52-62
- Luhmann, Niklas, 1971.: Die Weltgesellschaft, u: *Archiv für Rechts- und Sozialphilosophie* 57: 1-35; pretiskano u: Luhmann, Niklas, 1975.: *Soziologische Aufklärung 2*, Opladen: 51-71
- Luhmann, Niklas, 1995.: *Das Recht der Gesellschaft*, Frankfurt/M.
- Oeter, Stefan, 1998.: Demokratieprinzip und Selbstbestimmungsrecht der Völker, u: Brunkhorst, Hauke (ur.), *Demokratischer Experimentalismus*, Frankfurt/M.: 329-360
- Pogge, Thomas, 2001.: Priorities of Global Justice, *Metaphilosophy*, (32) 1-2: 6-24
- Pogge, Thomas, 2002.: Globale Verteilungsgerechtigkeit, u: Gosepath, Stefan/ Merle, Jean-Christophe (ur.), *Weltrepublik. Globalisierung und Demokratie*, München
- Rawls, John, 2001.: *The Law of Peoples*, Cambridge, Mass., Harvard Univ. Press
- Rosenau, James N. (ur.), 1992.: *Governance without Government*, Cambridge Univ. Press
- Sen, Amartya, 1999.: Global Justice. Beyond International Equity, u: Inge Kaul et. al. (ur.), *Global Public Goods. International Cooperation in the 21st Century*, The United Nations Development Programme, Oxford University Press, Oxford
- Somek, Alexander, 1998.: Einwanderung und soziale Gerechtigkeit, u: Chwaszcza, Christine/ Kerstin, Wolfgang (ur.), *Politische Philosophie der internationalen Beziehungen*, Frankfurt/M.
- Teubner, Günther (ur.), 1997.: *Global Law without a State*, Dartmouth
- Tugendhat, Ernst, 1993.: *Vorlesungen über Ethik*, Frankfurt/M.
- Voigt, Rüdiger (ur.), 2000.: *Globalisierung des Rechts*, Baden Baden

- Weiler, J.H.H. (ur.), 2000.: *The EU, the WTO, and the NAFTA. Towards a Common Law of International Trade?*, Oxford Univ. Press, Oxford
- Wellmer, Albrecht, 1998.: Menschenrechte und Demokratie, u: Gosepath, Stefan/ Lohmann, Georg (ur.), *Philosophie der Menschenrechte*, Frankfurt/M.
- Wolf, Klaus Dieter (ur.), 1993.: *Internationale Verrechtlichung*, Pfaffenweiler
- Zürn, Michael, 1998.: *Regieren jenseits des Nationalstates*, Frankfurt/M.

Georg Lohmann

GLOBAL JUSTICE, HUMAN RIGHTS AND ROLE OF GLOBAL LAW

Summary

The author deals with the background and the types of human rights in the era of globalization and looks into the proposals of their global institutionalization. His assumption is that the increased legal normatization of global legal regimes on the basis of human rights is in the rational interest of the actors of global law. There are five main ideas: the democratization of all states, the global institutionalization of the direct global civil law, the global federal republic, the international legal solutions and, the global law.

The global institutionalization of human rights has been beset by various problems and it requires different approaches which should be seen as mutually corrective. The globally-oriented weak publics are a kind of a forum in which individual solutions' relevance must be argued. They affect the globally-operating strong publics. The author concludes that the demand for global justice remains a normative measure towards which the education of the public opinion and the public will must be oriented for the sake of the legal formulation of human rights.

Key words: global justice, global law, institutionalization of law, strong publics, human rights, weak publics



Mailing address: Otto-von-Guericke Universität Magdeburg, Institut für Philosophie, Virchowstr. 24, D 39016 Magdeburg. *E-mail:* georg.lohmann@gse-w.uni-magdeburg.de